

VERSLAG over de werkzaamheden van de Commissie in 1972

Mijnheer de Minister,

De statutaire vergaderingen (drie algemene en zes afdelingsvergaderingen) hebben plaatsgehad te Brussel op 31 januari, 29 mei en 30 oktober 1972, in de lokalen van de Universitaire Stichting.

Lezingen gehouden op de algemene vergaderingen :

M. HOEBEKE : *Een toponymisch uitstapje naar Flobecq.*

Spreker is naar aanleiding van vertaling van straat- en wijknamen te Flobecq, vertaling waarom door het gemeentebestuur van Flobecq verzocht was, enkele keren naar bewuste plaats gegaan om er kennis te nemen van de topografische, dialectische en orografische kenmerken die het vertalen van de toponiemen in kwestie konden vergemakkelijken. In gezelschap van Lic. S. De Lange en de heren G. Dramaix en H. Verbecelste heeft hij er enkele grondige terreinverkenningen verricht.

Hij komt tot de bevinding dat een groot aantal straatnamen, veld-, bos- en wijknamen moeilijk of niet kunnen worden vertaald. Ze zijn nl. vanouds autochtoon romaans. Toch werd een min of meer aanvaardbare oplossing gevonden.

Spreker slaagde erin het vroegere verloop van de taalgrens te reconstrueren. Er zijn immers een klein aantal toponiemen met een germaanse etymologie maar die tevens een vroegere romanisering verraden; zo nl. : *Aubecq/Aalbeke*; *Boudenghien/Boudergem*, naast een even klein aantal van romaanse oorsprong waarvoor ver-

dietsingen bestaan. Die verdietsingen zijn evenwel zeer ongelijkwaardig. *Pevena(e)ge* uit oorspronkelijk *Puvinage*, *Modderodde* uit *Mont de Rhodes* (wel van germaanse origine), de *Livière* uit (1a) *Louvière* zijn uiteindelijk niets anders dan, weliswaar vaak oude, adaptaties aan de fonetiek van de aangrenzende Vlaamse dialecten. Merkwaardig is evenwel het geval *te Gruine* voor *Le Géron*, een plaats op $\pm 1,5$ km bezuiden *Doppe* (La Houppe). De naam *Géron* is de oudste; het woord is hetzelfde als Fr. *giron* „schoot” en komt als toponiem in Wallonië herhaaldelijk voor, in de zin van „spits toelopend stuk (land of weide)”. Het komt trouwens overeen met het bestanddeel *geer* in vele toponiemen in Vlaanderen (men zie bv. De Flou). Etymologisch een vroegere romaanse ontlening uit het germ. *gaizan, bij *gaiza „speer”, rom. *gero* dat verbogen werd als *baro* (< ohd. *baro*) „baron”. De casus obliquus luidde *gerōnem*/*barōnem*.

Uit *gerōnem* ontstond in het romaans dialect *géron*, in het diets *geroēn* (vgl. *den geroēn* te Noordpeene; bij De Flou), en met palatisering *geruun* en uiteindelijk *g(e)ruin*. De vorm wijst op een zeer vroege ontlening van *geroēn* aan rom. *gerōnem (eigenlijk de oudste laag, als *ajuin* < *uniōnem, e.a.). Bovendien moeten we aannemen dat op de bewuste plaats Vlamingen en Romanen met elkaar in contact stonden : m.a.w. daar bestond een ontmoetingspunt van de twee volksgroepen. Vervolgens drong de romanisering meer noordwaarts door, zodat op dit ogenblik feitelijk alleen *Doppe* (overwegend) Vlaamstalig is. De taalgrens is op dat punt sedert de 13^e eeuw maar weinig verschoven, maar in elk geval ten gunste van de romaanssprekenden. Of *Doppe/La Houppe* vroeger tweetalig is geweest is moeilijk uit te maken.

Spreker komt tot het besluit dat Flobecq een door en door romaanse gemeente is met aan de periferie oorspronkelijk enkele germaanstalige kernen, die echter al vroeg aan romanisering bloot hebben gestaan.

L. WARNANT : *Le subjonctif imparfait en français et en wallon.*

M. GYSSELING : *De herkomst van de namen op -court en op -heem* (1).

(1) Verschenen in *Hand. Comm.* XLV, blz. 153-161.

Lezingen gehouden in de Vlaamse afdeling :

M. GYSSELING : *De namen Vlaanderen en Nederland.*

Vlaanderen, Vlaming en *Vlaams* zijn hoogstwaarschijnlijk afgeleid van germ. *flauma-* „stroming, overstroming”; in Vlaanderen is het suffix denkkelijk *-andra-* (+ datief meervoud).

Oorspronkelijk sloeg de naam alleen op de polderstreek en de aangrenzende diluviale zoom. Na de vorming van het graafschap Vlaanderen kort na 883 wordt de naam uitgebreid tot het gehele graafschap.

Tot in de 11^e eeuw duidt men met Vlamingen, *Flandrenses* nog steeds de bewoners van de kuststreek aan, doch vanaf de tweede helft van de 11^e eeuw de bewoners van het gehele Dietse deel van het graafschap en de immigranten daaruit. Daarnaast zijn in Latijnse teksten *Flandrenses* tevens de bewoners van het graafschap in zijn geheel. In het Frans is dit laatste gebruik geattesteerd vanaf 1302 en gaat men, vanaf 1369, voor de Dietse Vlamingen de term *Flamens flamengans* aanwenden.

Het woord *Niderland, Nederland, Avalterre* (waarvan de bewoners in het Frans *Avalois* heten) duidde oorspronkelijk het oude hertogdom Neder-Lotaringen aan, doch zonder de Waalse gewesten en Friesland-Groningen; Vlaanderen maakte er dus geen deel van uit. Na de stichting van de Bourgondische staat gaat *Nederland, les Pays-Bas* geleidelijk deze nieuwe staat aanduiden. In het Italiaans en het Spaans komt daarvoor vooral *Fiandra, Flandes* op.

Vlaams, flameng als naam van de Nederlandse taal in Vlaanderen komt pas in de 13^e eeuw op. Sedert $\pm$ 1500 treft men hetzelfde taalgebruik ook te Antwerpen aan. Eerst in de tweede helft van de 18^e eeuw wint de naam vlug veld ter aanduiding van de Nederlandse taal in haar geheel, sedert het begin van de 19^e eeuw ter aanduiding van het Zuidnederlands.

In de 18^e eeuw komt *Flamands, Flandre* op ter aanduiding van Nederlandstalig België en de bewoners daarvan. In de vroege 19e eeuw wordt dit ook in het Nederlands de betekenis van *Vlaming, Vlaanderen*, en wel allereerst bij Hollandse schrijvers.

M. GYSSELING : *De verfransing in Noord-Frankrijk.*

Reeds in de 7e-8e eeuw is hier een taalgrens voorhanden, die ongeveer loopt van Etaples over Montreuil, Béthune en Rijsel naar

Moeskroen. Merville en omgeving vormt een tweetalig relicthebied. Uit de 9e eeuw dateren de eerste Romaanse inplantingen in Germaans gebied. De grote romaniseringsbeweging in Boulonnais en Ternois vangt aan in de 11e-12e eeuw. Hiermede wordt een periode van langdurige tweetaligheid ingeluid. Uit de 17^e eeuw zijn zelfs Nederlandse teksten bewaard te Polincove en Saint-Folquin. In de kerk handhaaft het Nederlands zich te Audruicq tot 1728, te Eperlecques tot 1748.

Geheel in tegenstelling met het huidige departement Pas-de-Calais, waar in de 13^e-14^e eeuw het Frans als officiële schrijftaal opgelegd wordt, is in het huidige arrondissement Duinkerke het Latijn in die functie door het Nederlands afgelost geworden. Na de verovering door Louis XIV vormen het Franse garnizoen en de Franse ambtenarij te Duinkerke een verfransende kern vanaf de tweede helft van de 17^e eeuw. In 1794 zet in Frans-Vlaanderen een officiële denationalisatiepolitiek in; als gevolg daarvan wordt het Nederlands thans met uitsterving bedreigd.

M. GYSSELING : *Diachronisch overzicht van de persoonsnamen te Oostakker.*

De heer Gysseling deelt de resultaten mede van een diachronisch onderzoek van de persoonsnamen te Oostakker (+ Sint-Amandsberg) vooral aan de hand van een volkstelling van 1709. De beschikbare voorraad van persoonsnamen slinkt geweldig van de 13^e naar de 18^e eeuw. Er zijn grote frequentieverschuivingen. In de 13^e eeuw zijn de vrouwennamen nog zelfstandige namen; in de 17^e-18^e eeuw zijn de vrouwennamen in hoofdzaak mansnamen waaraan een vrouwelijk suffix toegevoegd is. Bij de familienamen zijn grote verschuivingen waar te nemen als gevolg van immigratie en emigratie.

R. VAN PASSEN : *Herziening van kadasterbenamingen inz. te Walshoutem.*

De heer Van Passen leidt een discussie in over de gevraagde herziening van de kadasternamen te Walshoutem en aangehechte gemeenten (Waalsbets, Waasmont en Wezeren). De heer Boileau neemt als algemeen secretaris aan deze discussie deel. Hij en de heer Stevens wijzen er met klem op, dat een dergelijke herziening

weliswaar noodzakelijk is, doch dient voorafgegaan te worden door een grondig plaatselijk onderzoek. De heer Stevens betoogt dat het optekenen van de levende toponymie trouwens hoogdringend is, omdat door de ruilverkaveling en andere oorzaken massa's namen verloren gaan. Hij legt uit hoe de Waalse benamingen op de kadasterkaart ontstaan zijn; van sommige bestaat geen Nederlands equivalent. Hij verwijst nog naar een toponymische studie van de heer Thiry, en naar de heren Humblet en Raskin die met de plaatselijke toestanden goed vertrouwd zijn. De heer Goossens haalt een taalgrensonderzoek van Mej. Vierendeels in die streek aan. De vergadering is het met de heer Stevens volkomen eens en draagt hem op de toestand ter plaatse te onderzoeken en passende benamingen te suggereren. Het dossier wordt hem daartoe overgemaakt.

Lezingen gehouden in de Waalse afdeling :

L. REMACLE : *L'origine du wallon corote, horote « rigole »*.

M. A. ARNOULD : *Un toponyme médiéval : La Wallonie*.

J. HERBILLON : *Chetegnées, forme romane méconnue de Kettenis*.

M. PIRON : *Surnoms d'origine militaire dans l'anthroponymie du Québec*.

W. BAL : *Remarques sur le point Thuin 24 dans le tome 2 de l'Atlas linguistique de la Wallonie*.

P. RUELLE : *Mots français, rouchis et wallons dérivés du latin *binare*.

De *samenstelling van de Commissie* is als volgt gewijzigd : De heren Jean LECHANTEUR, assistent aan de Universiteit te Luik, en Jean-Marie PIERRET, assistent aan de Universiteit te Leuven, werden op 29 mei 1972 tot briefwisselende leden verkozen ter vervanging van de heren André GOOSSE en Pierre RUELLE, die intussen gewone leden waren geworden.

Publikaties van de Commissie : Deel XLIV (1970) van de Handelingen, verschenen in 1972, bevat, buiten het gewone administratieve gedeelte, drie studies : « Le caractère wallon de *La vessie au prêtre*, fabliau de Jacques de Baisieux » door O. JODOGNE, « De franse *n mouillé* en voormalige *l mouillé* op het einde van het woord in de Zuidnederlandse dialecten, inz. het Vlaams en het Brabants » door C. TAVERNIER-VEREECKEN, en « Inleiding tot de Nederlandse dialectologie » door J. GOOSSENS. Nr. 15 van de *Werken* en *Mémoires* (gemeenschappelijke publikatie van beide afdelingen : *Actes originaux rédigés en français dans la partie flammingante du Comté de Flandre (1250-1350). Étude linguistique* door R. MANTOU) is eveneens in 1972 verschenen. De druk van deel XLV (1971) van de *Handelingen* is begonnen. Deel XLVI (1972) van de *Handelingen* en nr. 14 van de *Werken* van de Vlaamse afdeling zijn in voorbereiding.

De uitgaven van de Commissie werden regelmatig uitgedeeld aan alle instellingen, tijdschriften en personen met wie wij ruilbetrekkingen onderhouden. Hondertvijftig exemplaren van de *Handelingen* en van de *Werken* en *Mémoires* werden de wetenschappelijke centra van de Belgische universiteiten ter beschikking gesteld voor vorsers en studenten die bijzonder belang stellen in dialectologische en naamkundige studies.

Inzake *straatnaamgeving en straatnaamverandering* werd de Commissie in 1972 geraadpleegd door 118 gemeenten waarvan de namen hierna volgen en waarvan dertien (hun naam is van een sterretje voorzien) er bij de keuze van de voorgestelde namen voor gezorgd hebben hun overgeërfde namenschat te vrijwaren : Adinkerke, Aisemont, Alleur, Andenne, Anderlecht, Anzegem, Ayeneux, Beernem,

U.B. GENT

*Beerse, *Bergen, Beuzet, Beveren-Waas, Blankenberge, Bocholt, Bonnelles, Brakel, Brasschaat, Brugge, *Brussel, Buggenhout, Charleroi, *Châtelineau, Chaudfontaine, Corroy-le-Grand, Dadizele, Dinant, Drongen, Erpe, Ertvelde, Estinnes-au-Mont, Etterbeek, Evere, *Flémalle-Grande, Florennes, Fraipont, Frasnes-lez-Gosselies, Gellik, Geluveld, Geten, Gijzegem, Glabais, Grembergen, Hamipré, Hamois, Hannuit, Harelbeke, Heppignies, Hermalle-sous-Argenteau, Herseaux, Heverlee, Hoei, Hoeselt, Hognoul, Houtem, Hulste, Ieper, Ittre, Jambes, Jemappes, Komen, Kruibeke, *Lambermont, Langdorp, Langemark, Lauwe, Ledeborg, Leers-Nord, Lembeke, Leopoldsborg, Leuven, Liedekerke, Machelen, Meise, Melle, *Merksem, Moerbeke-Waas, Moeskroen, *Moustier-sur-Sambre, Nieuwpoort, Nijvel, Olen, Ooigem, Oostende, *Ottignies, Oudenaarde, Overijse, Parike, Ploegsteert, Pont-à-Celles, Poperinge, Quévy-le-Grand, Rollegem, Ronse, *Rukkelingen-aan-de-Jeker, *Saive, Schaarbeek, Sint-Genesius-Rode, Sint-Joosten-Node, Sint-Joris-ten-Distel, Sleidinge, *Soumagne, Stekene, Tiegem, Torhout, Turnhout, Ukkel, *Vaux-sous-Chèvremont, Vaux-sur-Sûre, Verviers, Vielsalm, Villers-Poteries, Vinderhoute, Vlamertinge, Walshoutem, Wevelgem, *Wortegem-Petegem, Zolder, Zottegem.

In oktober 1971 heeft de heer R. Costard, directeur-generaal bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken, de Commissie laten weten, dat zijn dienst zich bezighoudt met de herziening en de ordening van de onderrichtingen betreffende de naamgeving aan openbare wegen, straten en pleinen, waarbij de Commissie een adviserende rol te vervullen heeft. De Vlaamse afdeling en de Waalse afdeling hebben erover op de vergaderingen van 25 oktober 1971 afzonderlijk beraadslaagd. Op de plenaire vergadering van 31 januari 1972 werd bij eenparigheid de volgende prin-

ciële beslissing genomen, waarbij die van 26 mei 1952 eenigszins versoepeld wordt :

- 1° *Bestaande* straatbenamingen mogen niet gewijzigd worden, als voor het vervangen geen ernstige reden voorhanden is. Voor een wijziging is een gunstig advies van de Commissie noodzakelijk.
- 2° Bij het kiezen van benamingen voor *nieuwe* verkeerswegen :
  - a) dient in de eerste plaats geput te worden uit gegevens van de plaatselijke geschiedenis, toponymie, volksgebruiken, enz.;
  - b) komen namen van levende personen nooit in aanmerking. Namen van overleden personen kunnen slechts in hoogst uitzonderlijke gevallen in overweging genomen worden.
- 3° Bij elk voorstel tot naamwijziging dient een *uitvoerige verantwoording* gevoegd te worden. Ook de voorgestelde nieuwe namen dienen te worden verantwoord.

Deze beslissing werd officieel goedgekeurd door een rondschriften van de heer Minister van Binnenlandse Zaken aan de provinciegouverneurs en burgemeesters d.d. 7 december 1972 (verschenen in het *Belgisch Staatsblad* van 23 december 1972).

De Commissie heeft haar toestemming verleend tot de verandering van de gemeentenaam *Rœulx* door *Le Rœulx*, hetgeen met het plaatselijk gebruik overeenstemt, maar wijst erop dat verkeerde wendingen als « Ville de Le Rœulx » of « à Le Rœulx », in plaats van *Ville du Rœulx* of *au Rœulx*, dienen afgekeurd te worden. Het advies van de Commissie is ongunstig geweest betreffende het vervangen van de gemeentenaam *Meix-devant-Virton* door « Meix-le-Roman », omdat laatstgenoemde benaming nooit gebruikelijk is geweest, terwijl *Meix-devant-Virton* een traditionele naam is die al in 1314 geattesteerd wordt.

De Commissie heeft de *taalkundige revisie van de geografische namen van de stafkaarten*, die door het Militair Geografisch Instituut uitgegeven worden, voortgezet. Voor de Vlaamse afdeling heeft het Instituut voor Naamkunde te Leuven, onder leiding van de heer H. DRAYE, 1170 toponiemen onderzocht, die in de dossiers van de volgende 110 gemeenten voorkomen: Achel, As, Assent, Balen, Beringen, Berlaar, Bevel, Beverlo, Bocholt, Boorsem, Bouwel, Bree, Broechem, Dessel, Deurne, Diest, Dilsen, Duffel, Eksel, Eindhout, Emblem, Geel, Geetbets, Genk, Gierle, 's-Gravenwezel, Grobbendonk, Grote-Brogel, Gruitrode, Halen, Halle, Hamont, Hechtel, Helchteren, Heppen, Herentals, Herenthout, Herk-de-Stad, Heusden, Houthalen, Itegem, Kaggevinne, Kasterlee, Kermt, Kessel, Kinrooi, Koersel, Kortenaeken, Kwaadmechelen, Lanaken, Leopoldsburg, Lichtaart, Lier, Lille, Linkhout, Lommel, Lummen, Maaseik, Maasmechelen, Massenhoven, Meerhout, Meeuwen, Meldert, Mol, Molenstede, Neerharen, Neeroeteren, Neerpelt, Nijlen, Noorderwijk, Oelegem, Olen, Olmen, Oostham, Opglabeeek, Opitter, Opoeteren, Overpelt, Paal, Peer, Poederlee, Pulderbos, Pulle, Rekem, Retie, Schaffen, Schilde, Schoten, Schulen, Sint-Huibrechts-Lille, Tessenderlo, Tielen, Veerle, Viersel, Vorseelaar, Vorst, Vremde, Wechelderzande, Westerlo, Wiekevorst, Wijchmaal, Wijnegem, Wommelgem, Zandhoven, Zelem, Zichem, Zoersel, Zolder, Zonhoven, Zutendaal.

De Waalse afdeling, onder leiding van de heer J. HERBILLON, heeft 1201 toponiemen onderzocht, die in de dossiers van de volgende 49 gemeenten voorkomen: Agimont, Amberloup, Barbençon, Bertogne, Blaimont, Boussu-lez-Walcourt, Cerfontaine, Doische, Erneuville, Erpion, Falmagne, Falmignoul, Feschaux, Finnevaux, Flamierge, Franchimont, Gimnée, Gochenée, Grandrieu, Heer, Hul-

soniaux, Lavacherie, Longchamps, Merlemont, Mesnil-Saint-Blaise, Moiricy, Neuville, Niverlée, Omezée, Philippeville, Renlies, Roly, Romedenne, Samart, Sart-en-Fagne, Sautour, Senzeilles, Solre-Saint-Géry, Soulme, Soumoy, Surice, Tenneville, Tillet, Vergnies, Villers-Deux-Églises, Villers-en-Fagne, Villers-le-Gambon, Vodecée, Vodelée.

Met verschuldigde hoogachting,

Luik en Leuven, 31 januari 1973.

De Secretaris,

A. BOILEAU.

De Voorzitter,

H. DRAYE.